

Bjúgaður, verkjaður, lyfjaður

GUÐJÓN Lárusson, lyflæknir, hringdi og tjáði óánægju sína með orðaval í sumum læknafréttum sem honum berast. Sérstaklega er hann ósáttur við orðin *bjúgaður*, *verkjaður* og *lyfjaður*, og bað undirritaðan að herða baráttuna gegn þeim.

Um þessi orð var fjallað í 170. pistli (Lækna- blaðið 2004; 10: 713) eftir að leitað hafði verið fulltingis hjá sérfræðingum Íslenskrar málstöðvar. Þeir töldu orðin ekki samræmast íslensku málkerfi. Fram kom í pistlinum að þau ætti líklega að flokka sem lýsingarorð, mynduð af nafnorðunum, **bjúgur**, **verkur** og **lyf**. Gott dæmi um myndun lýsingarorðs af nafnorði er **kjarkaður** (af *kjarkur*). Flest þau orð sem enda á **-aður** eru hins vegar lýsingarháttur þátíðar af sagnorði, svo sem **málaður** (af *mála*) og **ölvaður** (af *ölva*).

Með bjúg, með verki

Auðvelt er að lagfæra með því að setja inn orðin **sjúklingur er með bjúg** í stað *sjúklingur er búgaður* og **sjúklingur er með verki** í stað *sjúklingur er verkjaður*. Síðasta orðmyndin, **lyfjaður**, er líklega öpuð eftir enska orðinu, **drugged**, og vísar þá til sjúklings sem er sljór eða dauður af völdum lyfja. Einnig þá samsetningu er auðvelt að laga með því að segja: *sjúklingur er undir áhrifum lyfja* eða *sjúklingur sýnir lyfjaáhrif*. Ólíklegt er hins vegar að orðið **lyfjaður** sé notað í almennri merkingu um venjulega lyfjagjöf til sjúklinga, svo sem *sjúklingur var lyfjaður þrisvar á dag meðan hann dvaldi á spítalanum*.

Hvers er að vænta?

Á vissan hátt er áhugavert að hugleiða upprunann. Orðmyndirnar *bjúgaður* og *lyfjaður* eru án efa til orðnar vegna áhrifa frá ensku orðunum **edematous** og **drugged**. Síðan má gera ráð fyrir að orðmyndin *verkjaður* hafi orðið til sem hliðstæða við þau. Spyrja má hvort fleiri hliðstæður séu í vendum: **hitaður** (með hita), **hóstaður** (með hósta), **kvíðaður** (með kvíða) og **sáraður** (með mörg sár).

Úráta

Læknir sem ekki vildi láta nafns getið hringdi og benti á að heitið **erosion** (sjá 179. pistil, Lækna- blaðið 2005; 91: 697) væri ekki aðeins notað um grunn sár, heldur einnig um litlar beinskemmdir sem stundum sjást á röntgenmyndum af beinum

og liðamótum. Þá er gjarnan notað íslenska heitið **úráta**, sem er alveg í samræmi við það sem tilgreint var um uppruna hins latneska heitis (*ex-rodere*).

Stunguóhöpp

Ólafur Guðlaugsson, smitsjúkdómalæknir, greip undirritaðan á förnum vegi og vildi fá tillögur að íslenskum orðum til að vísa til þeirra einstaklinga sem eru þátttakendur í stunguóhöppum. Fyrir kemur að starfsmaður stingur sig á nál eða öðru áhaldi, sem þegar hefur verið stungið í líkamsvef eða vessa hjá sjúklingi. Við þetta getur borist **smit-efni** frá sjúklingi til starfsmanns, þannig að hinn síðarnefndi sýkist. Atburðarásin getur einnig verið öfug, þannig að vefur eða vessi frá starfsmanni smiti sjúkling.

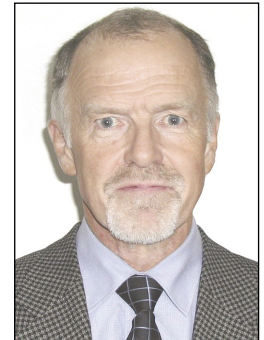
Ólafur greindi frá því að sá sem legði til hugsanlegt smitefni væri nefndur **donor** á ensku, en **recipient** sá sem yrði fyrir smitefninu. Íðorðasafn lækna tilgreinir íslenska heitið *gjafi* fyrir **donor** og *þegi* fyrir **recipient**. Bæði eru þessi heiti stutt og lipur, komin í almenna notkun og hafa fengið fulla viðurkenningu, samanber **blóðgjafi**, **blóðþegi**, **líffæragjafi**, **líffæraþegi** og **sæðisgjafi**.

Smitgjafi, smitþegi

Undirritaður sér enga ástæðu til að finna hér upp hjólið aftur og leggur því til að notuð verði íslensku heitin **smitgjafi** og **smitþegi** um þá einstaklinga sem eru beinir þátttakendur í fyrrgreindu óhappaferli.

Number needed to harm

Engilbert Sigurðsson, geðlæknir, hafði samband í tilefni af umfjöllun í síðasta pistli um hugtakið **number needed to treat**. Hann benti á að hugtakið **number needed to harm** væri einnig til. Það væri notað í meðferðartilraunum um sambærileg tölugildi sem lýsa neikvæðum afleiðingum meðferðar, svo sem aukaverkunum. Á sama hátt og árangurskilafjöldinn, **number needed to treat**, gefur til kynna þann fjölda sjúklinga sem meðhöndla þarf til að tiltekinn árangur náist, gefur **number needed to harm** til kynna hvaða fjölda sjúklinga þarf að gefa sömu meðferð til að víst sé að tiltekin aukaverkun komi fram. Engilbert vildi láta skoða hvort heitið **skaðatala** kæmi til greina. Óskað er eftir fleiri tillögum.

Jóhann Heiðar
Jóhannsson

johannbj@landspitali.is

Jóhann Heiðar er læknir
á Landspítala Hringbraut.